

Knolcyperus (*Cyperus esculentus* L.) in opmars in Nederland

J. Mennema
(Rijksherbarium, Leiden)

Het gebeurt niet vaak dat een nieuwe adventieve soort in Nederland de televisie 'haalt'. Maar deze zomer is er nadrukkelijk televisionele aandacht besteed aan het voorkomen van *Cyperus esculentus*, een sinds enkele jaren in Nederland optredend akker- en tuinbouwonkruid.

In een onlangs verschenen brochure van het Ministerie van Landbouw en Visserij (Anon., 1983) staat letterlijk: 'Knolcyperus vormt een bedreiging voor land- en tuinbouwbedrijven. Het is dus zaak met man en macht te voorkomen, dat het onkruid zijn opmars voortzet.' Het mag op zijn minst merkwaardig heten dat dit zo algemene onkruid niet eerder enige aandacht in Gorteria heeft gekregen. De reden hiervoor is zeer simpel: de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen had ons verzocht meldingen van de knolcyperus vooralsnog niet in de jaarlijkse lijsten op te nemen, aan welk verzoek gehoor is gegeven tot het moment dat de dienst met het verspreiden van de folder het embargo ophief.

Het verzoek tot stilzwijgen van de soort bereikte ons, nadat een vondst bij Venray in aug. 1981 reeds was opgenomen in de lijst met vondsten van zeldzame planten 1982 (Mennema & Holverda, 1983). Het was overigens niet de eerste vondst van deze soort in Nederland: in juli 1975 had R.M. van Urk langs een trambaan in 's-Gravenhage enkele tientallen exemplaren gesignaleerd (Mennema & Van Ooststroom, 1977).

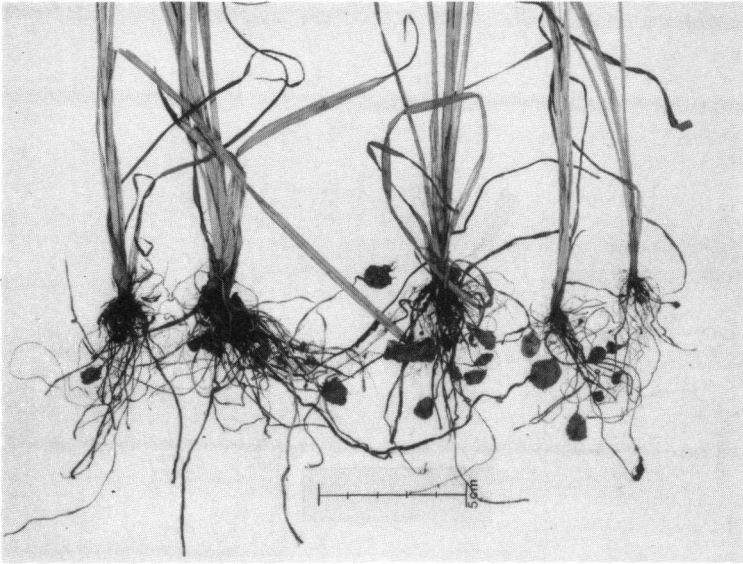

Fig. 1. De onderste stengeldelen met (onrijpe) knolletjes van *Cyperus esculentus* L.; Den Bommel, Z.-H., 5.x.1983, leg.: J. Heyboer.

De geheimzinnigheid rondom het voorkomen van *Cyperus esculentus* in Nederland doet vermoeden dat het dossier op het Rijksherbarium van nieuwe vondsten van deze adventieve soort een enorme omvang moet hebben gekregen. Niets is minder waar: slechts één opgave hebben wij de lezers van *Gorteria* onthouden: een vondst in een maïsveld bij Oploo, N.-Br., in mei 1981, ons doorgegeven door . . . de medewerker van de Plantenziektkundige Dienst die zelf om stilzwijgen had verzocht. En dit staat in schrille tegenstelling met krantenberichten, die aanduiden dat met name in oostelijk Noord-Brabant en in Noord-Limburg de knolcyperus op enkele honderden lokaties is aangetroffen. Dat er hiervan geen enkele aan het Rijksherbarium bekend was, kan wellicht worden verklaard door het feit dat de beide gebieden floristisch niet erg aantrekkelijk zijn, maar meer nog door de omstandigheid dat maïsvelden, waarin *C. esculentus* floreert, door floristen meestal worden gemedend, omdat zij een weinig interessante flora herbergen, zo er een onkruidflora valt waar te nemen.

Sinds de televisieuitzending is ons diverse malen een exemplaar van de zeebies (*Scirpus maritimus*) aangeboden, met de vraag of dit nu de gewraakte knolcyperus was. Oppervlakkig gezien toont de habitustekening in de door het Ministerie van Landbouw en Visserij verspreide brochure enige gelijkenis met de zeebies. Ook in vegetatieve staat zijn de verschillen niet evident, temeer daar de knollen aan de onderaardse stengeldelen in rijpe toestand beide vrijwel zwart en ongeveer 2 cm groot zijn. In onrijpe toestand zijn de knolletjes bij *Cyperus esculentus* wit en meestal niet groter dan 1 cm (fig. 1). Duidelijke verschillen met de knollen van *Scirpus maritimus* – die in de Flora Neerlandica niet nader zijn omschreven – zijn de lange wortelstokken waaraan de knollen voorkomen en het nagenoeg ontbreken van wortels. Bij de zeebies zijn de wortelstokdelen vrij kort en is de knol zelf met zeer vele wortels bezet (fig. 2).

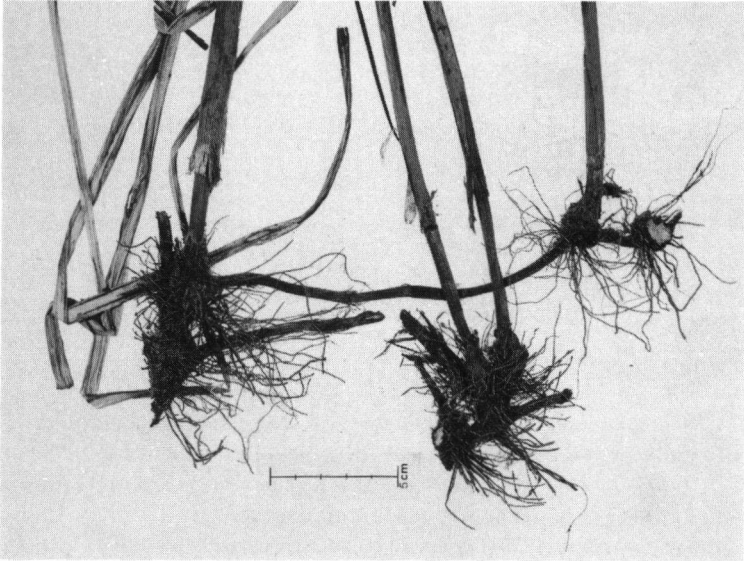

Fig. 2. De onderste stengeldelen met knollen van *Scirpus maritimus* L.; Oostvoorne, 15.ix.1969, leg.: J. Koster.

Het is wellicht nuttig de floristen te verzoeken in het vervolg ook eens te letten op maïsvelden of akkers met andere gewassen die eerst laat tot ontwikkeling komen. Buiten het gebied van oostelijk Noord-Brabant en Noord-Limburg, waar de knolcyperus een ware plaag vormt, is hij in 1983 reeds waargenomen in de Noordoostpolder en op het eiland Goeree-Overflakkee (Mennema & Holverda, 1984).

Het is overigens niet de eerste maal dat de knolcyperus, die de reputatie heeft een onkruid van warme streken te zijn, zich in gebieden met een gematigd klimaat heeft weten te vestigen. De soort is zelfs in Alaska gevonden en geeft bijvoorbeeld in Noord-Amerika soortgelijke problemen (Holm c.s., 1977) als bij ons in Noord-Brabant en Noord-Limburg: de gevormde onderaardse knolletjes blijven na verwijdering van de plant in de bodem achter en kunnen in culturen van laat gedijende gewassen vroegtijdig tot volle wasdom komen.

Literatuur

- Anon., 1983. Knolcyperus, een gevaarlijk onkruid! Vlugschrift voor de landbouw nr. 364. Ministerie voor Landbouw en Visserij, Wageningen.
- Holm, L.G., D.L. Plucknett, J.V. Pancho & J.P. Herberger, 1977. *The World's Worst Weeds*. Honolulu.
- Mennema, J. & W.J. Holverda, 1983. Nieuwe vondsten van zeldzame adventieve en verwilderde planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1982. *Gorteria* 11, p. 267-277.
- Mennema, J. & W.J. Holverda, 1984. Nieuwe vondsten van zeldzame adventieve en verwilderde planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1983. *Gorteria* 12, p. 115-123.
- Mennema, J. & S.J. van Ooststroom, 1977. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1975. *Gorteria* 8, p. 135-156.

Cyperus esculentus L. in advance in the Netherlands

In the eastern part of the province of Noord-Brabant and in the northern part of the province of Limburg, *Cyperus esculentus*, for the first time recorded in the Netherlands in 1975 as an alien, has developed explosively, especially in maize-fields.